SOURCES FOR THE THREE WEEKS AND TISHA B'AV

by Rabbi Dr. Nachum Amsel

These sources are from the book, "The Encyclopedia of Jewish Values" published by Urim, or the upcoming books, "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to Man" or "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to G-d" to be published in the future.

1) רמב"ם, הלכות תעניות ה:ג-ד

ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלם בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל. ותשעה באב וחמשה דברים אירעו בו: נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח , ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש, ובו ביום המוכן לפורענות חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו לקיים ירמיהו כ"ו ציון שדה תחרש.

2) במדבר יד:א, ופירוש רבינו בחיי שם

וַתִּשָּׂא כָּל-הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא:
ותשא כל העדה ויתנו את קולם - על דרך הפשט נתנו קול בבכי גדול לעת ערב, הוא סוף יום שבאו המרגלים אליהם, כי בערב באו והביאו חושך לעולם, וזהו שכתוב ויבכו העם בלילה ההוא, הוא שכתוב (איכה א, ב) בכה תבכה בלילה, וליל תשעה באב היה...

3) תענית כט.

וכתיב (במדבר י"ד) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא". אמר רבה אמר רבי יוחנן: (אותו היום ערב) (מסורת הש"ס: אותה לילה ליל) תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות. חרב הבית בראשונה.

4) מדרש במדבר רבה יב:ד, מדרש תנחומא, פקודי ג

ולמה נקרא שמה אבן שתיה, מפני שממנה התחיל הקב"ה לבראות את עולמו, וברא ב"ה בית המקדש למעלה שנאמר (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה', אל תקרא מכון אלא מכוון לשבתך.

5) ירושלמי, נזיר לה:

נטל הקב"ה ממקום המזבח וברא בו אדם הראשון אמר הלואי ייברא ממקום המזבח ותהא לו עמידה הדא הוא דכתיב (בראשית ב) וייצר י-י אלקים את האדם עפר מן האדמה וכתיב (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי מה אדמה שנאמר להלן מזבח אף כאן מזבח.

6) רמב"ם, הלכות בית הבחירה ב:ב

ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא.
היה עומד בא"י יחזיר פניו כנגד ירושלים ויכוין גם למקדש ולבית קה"ק...

7) מדרש תנחומא קדושים י'

ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם וירושלים באמצעיתה של א"י ובית המקדש באמצע ירושלים וההיכל באמצע בית המקדש והארון באמצע ההיכל ואבן שתיה לפני הארון שממנה נשתת העולם, למה נקרא אבן שתיה שממנה הושתת העולם.

8) שולחן ערוך, אורח חיים א:ג

ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בה"מ:

9) ברכה אחרונה "על המחיה"

בָּרוּךְ אַתָּה ד' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל: (על היין - עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן) (על מזונות - עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַכַּלְכָּלָה)...
רַחֵם (נָא) ד' אֱלֹקֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ, וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ...

10) ברכה שלישית של ברכת המזון
רַחֵם נָא ד׳ אֱלֹקֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ... וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ד׳. בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם׃

11) ברכה י״ד של בעמידה של חול
וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וְתִשְׁכֹּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם. וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין׃ בָּרוּךְ אַתָּה ד׳. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם׃

12) סוטה מא., ברכות אחרי ההפטרה
ת״ר׃ [מברכין] על התורה כדרך שמברכין בבהכ״נ, ועל העבודה ועל ההודאה ועל מחילת עון כתיקנן, על המקדש בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, על ישראל בפני עצמן, ועל ירושלים בפני עצמה. והשאר תפלה
רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ. וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ׃ בָּרוּךְ אַתָּה ד׳. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ׃

13) ברכה רביעית מתוך ״שבע ברכות״ בחתונה
שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל הָעֲקָרָה. בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה ד׳ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ׃

14) שולחן ערוך, אורח חיים תקס:א
משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונים לעולם בנין מסוייד ומכוייר כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד והלוקח חצר מסויידת ומכויירת (פי׳ מצויירת) הרי זו בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים׃

15) שולחן ערוך, אבן העזר סה:ג
צריך לתת אפר בראש החתן במקום הנחת תפילין זכר לאבילות ירושלים דכתיב לשום לאבילי ציון פאר תחת אפר׃ הגה ויש מקומות שנהגו לשבר כוס אחר שבע ברכות וזהו מנהג נוהג במדינות אלו...

16) תהילים קלז:ה-ו
אִם-אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלָם תִּשְׁכַּח יְמִינִי׃ תִּדְבַּק-לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם-לֹא אֶזְכְּרֵכִי אִם-לֹא אַעֲלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי׃

17) בבא בתרא ס׃
ת״ר׃ כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר׳ יהושע, אמר להן׃ בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו׃ נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם׃ א״כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחותֵ אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המיִם שתקו. אמר להן׃ בני, בואו ואומר לכם׃ שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר שאין גוזרין גזירה על הצבור אא״כ רוב צבור יכולין לעמוד בה, דכתיב׃ (מלאכי י׳) במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו, אלא כך אמרו חכמים׃ סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף׃ אמה על אמה. אמר רב חסדא׃ כנגד הפתח. עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר דבר מועט. מאי היא? אמר רב פפא׃ כסא דהרסנא. עושה אשה כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט.

18) משברך לעולה לתורה ביום טוב
מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת (פב״פ) בַּעֲבוּר שֶׁעָלָה לַתּוֹרָה לְכָבוֹד הַמָּקוֹם לְכָבוֹד הַתּוֹרָה וְלִכְבוֹד הָרֶגֶל בְּשָׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו וְיִזְכֶּה לַעֲלוֹת לָרֶגֶל עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחָיו וְנֹאמַר אָמֵן׃

19) מדרש רבה איכה א:כד
בלילה למה בלילה לפי שאין קול הולך אלא בלילה לכך נאמר בלילה א״ר איבו לילה מושך עמה קינה מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל והיה לה בן תשחורת ומת והיתה בוכה עליו בלילה והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו וכיון שהרגישו בו תלמידיו עמדו ופנו אותה משכונתו׃

20) מדרש, שמות רבה נא:ה
אלה פקודי המשכן ... ננתקה את מוסרותימו נעקור אותם מן העולם אימתי בשעה שאין להם מה למשכן אבל המשכן נתמשכן על ידיהם הוי אלה פקודי המשכן אל תהי קורא כן אלא המשכון׃

21) תהילים עט:א-ו
מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹקִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת-הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם לְעִיִּים׃ נָתְנוּ אֶת-נִבְלַת עֲבָדֶיךָ מַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמָיִם בְּשַׂר חֲסִידֶיךָ לְחַיְתוֹ-אָרֶץ׃ שָׁפְכוּ דָמָם | כַּמַּיִם סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאֵין קוֹבֵר׃ הָיִינוּ חֶרְפָּה לִשְׁכֵנֵינוּ לַעַג

וְקֶלֶס לִסְבִיבוֹתֵינוּ׃ עַד-מָה ד׳ תֶּאֱנַף לָנֶצַח תִּבְעַר כְּמוֹ-אֵשׁ קִנְאָתֶךָ׃ שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יְדָעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ׃

22) תוספות על קידושין לא: ד״ה ״ איסתייעא ״

איסתייעא מילתא - בעודו גחין לפניו שהבין ודרש מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך שלא היה מבין בו מקודם לכן ודרשו וי״מ שמקרא זה לבד דרש מזמור לאסף קינה לאסף מיבעי׳ ליה ודרש שאמר אסף שירה על שכילה הקב״ה חמתו על העצים ועל האבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט ...

23) מעם לועז נב:כ (תורת העולה)

מסופר שאפלטון הפילוסוף היווני בא לירושלים עם נבוכדנצר לאחר חורבן המקדש ונכנס להר הבית וראה את ירמיהו הנביא בוכה מאד ומרים קול נהי וקינה על ההורכן ושאלו ב׳ שאלות האחת׃ אתה החכם בישראל למה אתה בוכה על עצים ואבנים והשניה׃ הרי כבר חרב הבית ואין ראוי לאדם לבכות על העדר? השיב לו ירמיה בודאי יש לך הרבה ספקות שלא נפשטו לך אמר לו ודאי כן הדבר וסבורני שאין אדם בעולם שיפשוט אותם לי אמר לו ירמיהו אמור לי אותם הספקות אמר לו ספקותיו וירמיהו פשט לו את כולם כלאחר יד אפלטון נדהם מאד ותמה אם עומד לפניו ילוד אשה אמר לו ירמיהו כל החכמה ששמעת שאבתי מעצים ואבנים האלו. (תורת העולה לרמ״א)

24) סוף תפילת שמונה עשרה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ד׳ אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת׃

25) איכה א:א-ב

אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר רַבָּתִי עָם הָיְתָה **כ**ָאַלְמָנָה רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה לָמַס׃ בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלַּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחֱיָהּ אֵין-לָהּ מְנַחֵם מִכָּל-אֹהֲבֶיהָ כָּל-רֵעֶיהָ בָּגְדוּ בָהּ הָיוּ לָהּ לְאֹיְבִים׃

26) איכה ב:ט ופירוש רש״י

טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ אִבַּד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם-נְבִיאֶיהָ לֹא-מָצְאוּ חָזוֹן מֵד׳׃

טבעו בארץ שעריה - מדרש אגדה לפי שחלקו כבוד לארון שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם לפיכך לא שלטה בהם בריה וטבעו בארץ ורבותינו אמרו מעשי ידי דוד היו לפיכך לא שלטו בהם אויבים.

27) מועד קטן כז:, שולחן ערוך, יורה דעה שצד:א-ב

אמר רב׃ כל המתקשה על מתו יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה.
אין מתקשין על המת יותר מדאי וכל המתקשה עליו יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה אלא שלשה ימים לבכי שבעה להספד שלשים לתספורת ולגיהוץ׃
ואין מספידין עליהם יותר מי״ב חדש...

28) בראשית לז:לג-לה

וַיַּכִּירֵהּ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף׃ וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׂמְלֹתָיו וַיָּשֶׂם שַׂק בְּמָתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ יָמִים רַבִּים׃ וַיָּקֻמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֵרֵד אֶל-בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו׃

29) מדרש, בראשית רבה פד:כא

״וימאן להתנחם״ אמר לה מתנחמים על המתים ואין מתנחמים על החיים.

30) תענית ל:

כל המתאבלים עליה. מכאן אמרו׃ כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה.

31) בכורות נח.

שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל׳ יום.

32) יבמות מג:

אלא אמר רב אשי׃ שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה, ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד.

33) שולחן ערוך, אורח חיים תקנא:ב, ד ומשנה ברורה טז

מר״ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן ובבנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור וכיור ובנטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים שנוטעים לצל להסתופף בצלו או מיני הדס ומיני אהלים ואם היה כותלו נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (ולצורך מצוה הכל שרי) (ר״ן ספ״ק דתענית) ואין נושאים נשים ואין עושין

סעודת אירוסין אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט׳ באב עצמו מותר ליארס שלא יקדמנו אחר: הגה ונוהגין להחמיר שאין נושאים מי״ז בתמוז ואילך עד אחר ט׳ באב (מנהגים):
... ואסור לעשות ריקודין ומחולות מי״ז בתמוז ואילך (כג) אפילו בלא אירוסין:

34) שולחן ערוך, אורח חיים תקנא:ט, א, ב
ט יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (ומותר בחומץ של יין) (אגודה ומהרי״ל) ויש שמוסיפין מר״ח עד התענית ויש שמוסיפין מי״ז בתמוז:
א משנכנס אב ממעטין בשמחה ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי כותי לישתמיט מיניה דריע מזליה: ...
ב מר״ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן ובבנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור וכיור ובנטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים שנוטעים לצל להסתופף בצלו או מיני הדס ומיני אהלים ואם היה כותלו נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (ולצורך מצוה הכל שרי) (ר״ן ספ״ק דתענית) ואין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט׳ באב עצמו מותר ליארס שלא יקדמנו אחר: הגה ונוהגין להחמיר שאין נושאים מי״ז בתמוז ואילך עד אחר ט׳ באב (מנהגים):
ג שבוע שחל בו ט׳ באב אסורים לספר ולכבס אפי׳ אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו לאחר ט׳ באב ואפי׳ אין לו אלא חלוק אחד אסור...

35) רמב״ם, הלכות תענית ה:ו
משיכנס אב ממעטין בשמחה, ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס וללבוש כלי מגוהץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית, ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור, וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעבור התענית, ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית.

36) Based on the book "The Lord is Righteous in all His Ways: Reflections on Tisha B'Av Kinot," Rabbi Joseph B. Soloveitchik and numerous audio tapes made each year on Tisha B'Av of Rav Soloveitchik's talks during Kinot

37) תענית יב:
אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד.

38) רמב״ם, הלכות תעניות ה:ז
תשעה באב לילו כיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום, ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בסעודה המפסיק בה, אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות, ואוכל בשר מליח שיש לו שלשה ימים או יתר, ולא יאכל שני תבשילין.

39) שולחן ערוך, אורח חיים תקנ:א, תקנד:ה
הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר: **הגה:** מיהו עוברות ומיניקות שמצטערות הרבה אין להתענות ואפי׳ אינן מצטערות אינן מחויבות להתענות אלא שנהגו להחמיר ודוקא בג׳ צומות אבל בט׳ באב מחויבות להשלים.
עוברות ומיניקות מתענות בט׳ באב כדרך שמתענות ומשלימות בי״כ אבל בג׳ צומות אחרים פטורים מלהתענות...

40) תענית ל.
תנו רבנן: כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב: אסור באכילה ובשתיה, ובסיכה ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות.

41) שולחן ערוך, אורח חיים תקנד:א
ת״ב אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובגמ׳ בהלכות ובאגדות משום שנא׳ פקודי ה׳ ישרים משמחי לב.

42) שולחן ערוך, יורה דעה שפח:א
אבל אסור להניח תפילין ביום ראשון ואחר שהנץ החמה ביום ב׳ מותר להניחם:

43) איכה א:טו
סִלָּה כָל-אַבִּירַי אֲדֹ-נָי בְּקִרְבִּי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשַׁבֵּר בַּחוּרָי גַּת דָּרַךְ אֲדֹ-נָי לִבְתוּלַת בַּת-יְהוּדָה:

44) שולחן ערוך, אורח חיים תקנט:ד
אין אומרים תחנון (ולא סליחות) (הגהות אשירי) בט״ב ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד:

45) רמב"ם, הלכות תפילה ד:טו
כוונת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה, ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה, מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו, לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו, אמרו חכמים ישהה שלשה ימים עד שינוח ותתקרר דעתו ואח"כ יתפלל.

46) איכה ג:ח
גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי׃

47) שולחן ערוך, אורח חיים קלא:ד
נהגו שלא ליפול על פניהם לא בבית האבל ולא בבית החתן ולא בבהכ"נ ביום מילה ולא כשיש שם חתן׃

48) מנחות כט:, ברכות סא.
אמר לו (הקב"ה למשה)׃ אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות... רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? א"ל׃ שתוק, כך עלה במחשבה לפני.
בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו׃ רבינו, עד כאן? אמר להם׃ כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי׃ מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?

49) ברכות נד.
על בשורות רעות, אומר׃ ברוך דיין האמת.

50) דברים לב:ד, תהילים קמה:יז
הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל-דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא׃
צַדִּיק ד' בְּכָל-דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל-מַעֲשָׂיו׃

51) ברכות נד.
חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר׃ (דברים ו') "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו'". "בכל לבבך" בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע "ובכל נפשך" אפילו הוא נוטל את נפשך, "ובכל מאדך" בכל ממונך. דבר אחר׃ "בכל מאדך" בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו.

52) ויקרא י':ב-ג,
וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ד' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָֹה׃ ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר ד' לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל-פְּנֵי כָל-הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן׃

53) איכה א:א-ב
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר רַבָּתִי עָם הָיְתָה כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה לָמַס׃ בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלַּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחֱיָהּ אֵין-לָהּ מְנַחֵם מִכָּל-אֹהֲבֶיהָ כָּל-רֵעֶיהָ בָּגְדוּ בָהּ הָיוּ לָהּ לְאֹיְבִים׃

54) איכה א:ב וסנהדרין קד:, במדבר יד:א
בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלַּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחֱיָהּ אֵין-לָהּ מְנַחֵם מִכָּל-אֹהֲבֶיהָ כָּל-רֵעֶיהָ בָּגְדוּ בָהּ הָיוּ לָהּ לְאֹיְבִים׃
בלילה שכל הבוכה בלילה קולו נשמע... מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה, שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה...
וַתִּשָּׂא כָּל-הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא׃

55) תענית כט:, מגילה כב:
חל להיות בשני ובחמישי קורין שלשה ומפטיר אחד, בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד.
דתניא׃ חל להיות בשני ובחמישי קורין שלשה ומפטיר אחד. בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד.

56) ברכות לא.
שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים.

57) שמות ב:ו
וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וְהִנֵּה-נַעַר בֹּכֶה וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה׃

58) מדרש רבה איכה א:כד
בלילה למה בלילה לפי שאין קול הולך אלא בלילה לכך נאמר בלילה א"ר איבו לילה מושך עמה קינה מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל והיה לה בן תשחורת ומת והיתה בוכה עליו בלילה והיה רבן גמליאל שומע

את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו וכיון שהרגישו בו תלמידיו עמדו ופנו אותה משכונתו׃

59) תענית כט.
וכתיב (במדבר י״ד) ״ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא״. אמר רבה אמר רבי יוחנן׃ (אותו היום ערב) (מסורת הש״ס׃ אותה לילה ליל) תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא׃ אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות. חרב הבית בראשונה

60) איכה א:ב
בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלָּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחֱיָהּ אֵין-לָהּ מְנַחֵם מִכָּל-אֹהֲבֶיהָ כָּל-רֵעֶיהָ בָּגְדוּ בָהּ הָיוּ לָהּ לְאֹיְבִים׃

61) סנהדרין קד:
״בכה תבכה בלילה״, שתי בכיות הללו למה? אמר רבה אמר רבי יוחנן׃ אחד על מקדש ראשון, ואחד על מקדש שני. בלילה על עסקי לילה, שנאמר (במדבר י״ד) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. אמר רבה אמר רבי יוחנן׃ אותו (היום) (מסורת הש״ס׃ הלילה) ליל תשעה באב היה, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל׃ אתם בכיתם בכיה של חנם ־ ואני אקבע לכם בכיה לדורות. דבר אחר׃ בלילה ־ שכל הבוכה בלילה קולו נשמע.

62) בראשית מה:יד
וַיִּפֹּל עַל-צַוְּארֵי בִנְיָמִן-אָחִיו וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל-צַוָּארָיו׃

63) מדרש בראשית רבה צג:יב
ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך וכי שני צוארים היו לו לבנימין אלא אמר רבי אלעזר בן פדת יוסף ראה ברוח הקודש ששני בית המקדשות עתידין ליבנות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב ובנימין בכה על צואריו.

64) בראשית מה:א-ב
וְלֹא-יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל-אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא-עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו׃ וַיִּתֵּן אֶת-קֹלוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה׃

65) מדרש תנחומא ויגש ה
כיון שראה יוסף שהיתה להם בושה גדולה אמר להן גשו נא אלי ויגשו וכל אחד ואחד היה מנשקו ובוכה עליו שנאמר וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, וכשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא מתוך בכיה כך כשיגאל הקב״ה את ישראל מתוך בכיה הוא גואלם.

66) בבא מציעא נט.
ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר (תהלים ל״ט) ״שמעה תפלתי ה׳ ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש״.

67) זוהר א:קמו:
כך עשו ההוא יקרא דאוקיר ליה לאבוי אוריך ליה כל הני זמנין דישלוט בעלמא דא. ואינון דמעין אורידו לון לישראל בשעבודא דיליה. עד דיתובון ישראל לקב״ה בבכיה ובדמעין. דכתיב (ירמיה לא ח) בבכי יבאו וגו׳. וכדין כתיב (עובדיה א כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליי׳ המלוכה. ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן.
ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן:

68) ירמיהו לא:יד-טז
כֹּה אָמַר ד׳ קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל-בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל-בָּנֶיהָ כִּי אֵינֶנּוּ׃ כֹּה אָמַר ד׳ מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ מִדִּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ נְאֻם-ד׳ וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב׃ וְיֵשׁ-תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ נְאֻם-יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם׃

69) דרשות חתם סופר לז׳ אב, הערה, דף 610
וראה מה שמספר ק״ז הג״מ ר׳ משה סגיל פאללאק זצ״ל אב״ד דק״ק באגיהאד בכי״ק בספר נפלא שחיבר ... ומתאונן שם איך הגיע שפלת דורינו בעו״ה ואיך ירדנו אלפי מעלות אחורנית מרבותינו הקדושים והקדמונים וכ״פ אשר לבנו סתום וחתום מבלי להוריד אפי׳ דמעה אחת בתפלת והוא רחום או תפילת חצות ואף מי שלא השיגה יד שכלו להבין מה אבדנו בעוונינו ולא יתעורר לבכות ולקונן עבור זה עכ״פ יתמרמר ויתאבל מאין הפונות על שפלתו ומדרגתו הפחותה על שאין בו כח לבכות בדבר שמסרו רבותינו הקדושים נפשם עליה uעל דא ודאי יש לבכות ולקונן...

70) המבי״ט, בית אלקים, שערי תפילה יג

...ונראה לומר כי הקל יתי לא רצה להכביד על ישראל יותר מדאי אחר שכבר העמיס עליהם עול תרי״ג מצות וכמעט שלא היה רשות ביד שום אדם להתענות יום ולילה אלא שהש״י התיר וצוה ביום העשור שיתענו שהוא יום סליחה וכפרה להם ... ואם כן אין רשות ביד חכמים לתקן תענית לילה ויום כי לא התירו הא-ל יתי כ״א ביום העשור ולכך רוב התעניות שתקנו על דברים שאירעו לישראל אינם יום תענית שלם אלא כדי לעורר הלבבות שישובו בתשובה תקנו שיתענו ביום אבל לא בלילה שאין רשות להתענות גם בלילה אלא ביוה״כ ובט׳ באב ג״כ תקנו לילה ויום מפני הצרות שהוכפלו בו מצד העונות והרי הוא כיוה״כ כי יום זה הוא מוכן לפורענות שאירעו בו ה׳ דברים חמורים ואנו יראים בכל שנה שמא ח״ו יארע לנו ג״כ אי זו רעה בו ביום כי הוא מוכן לפרענות מצד העונות ובתענית יכופר לנו העון ולא נמות.

71) רמב״ם, הלכות תענית ה:ז

תשעה באב לילו כיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום, ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בסעודה המפסיק בה, אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות, ואוכל בשר מליח שיש לו שלשה ימים או יתר, ולא יאכל שני תבשילין.

72) מוסף, שלוש רגלים

וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ. וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ. וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֶיךָ. וְלַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ. בַּבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ׃

73) ירושלמי, יומא ה.

כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו.

74) יומא ט׃

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו׃ עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים... אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות׃ עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים. רשעים היו, אלא שתלו בטחונם בהקדוש ברוך הוא.

75) בכורות ח׃

אייתו ליה תרי ביעי, א״ל׃ הי דזגתא אוכמתי והי דזגתא חיוורתי? אייתי להו איהו תרי גביני, אמר להו׃ הי דעיזא אוכמתי והי דעיזא חיוורתי?

76) בכורות ח.

תרנגולת לעשרים ואחד יום.

77) פירוש מהרש״א על בכורות ח׃

ועוד אייתו תרי ביעי וא״ל הי זוגיתא כו׳ ע״ד שאמרו בשמעתין תרנגולת לכ״א יום וכנגדו בלוז ואמרינן שרמז ירמיה מקל שקד אני רואה שהם כ״א יום מי״ז בתמוז עד ט׳ באב והם רמזו לו ימים אלו בזוגיתא אוכמתא ע״ש הגלות ולפי שיש עוד כ״א ימי סליחה ושמחה מי״ט ראשון של ר״ה עד כ״א תשרי שהוא הושענא רבה יום גמר החתימה כדאיתא במדרשות והוא שרמז לו בזוגתא חיורתא ג״כ ע״ש ליבון עונות וכך א״ל הרי תרי ביעי שהתולדה מב׳ זוגיתא הן כולן לבנים ואין ניכר איזה מהשחורה ואיזה מהלבנה כן אין לכם היכר כי מקרה א׳ יקרה את כולן שהפורעניות והטובות שוים בימים בשיעור א׳ זה כזה כ״א יום הן ואין כאן מקום תקוה לכם והשיב בדוגמא זה עיזי אוכמתי כו׳ הן ב׳ שעירים שהביאו ישראל ביה״כ החיורתא היא שהיתה לה׳ והאוכמתא שהיתה לעזאזל והגבינה שהיא התולדה מהן שניהן לבנים שגם השעיר לעזאזל היה מלבין עונותיהם של ישראל שנאמר ונשא השעיר וגו׳ וכמ״ש שהיו קושרין בההוא שעיר המשתלח חוט של זהורית וכיון שהגיע למדבר היה מלבין וכן הוא הענין בב׳ זוגיתא שהיו שניהם תולדותם לכ״א יום ותולדות שניהם היו ביצים לבנים כי הנה שני שיעורים כ״א יום ג״כ תולדותיהן שוין בליבון כי כמו שהכ״א יום שמר״ה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהם כן גם ימי כ״א יום פורעניות מי״ז בתמוז עד ט׳ באב היה תולדות ליבון עונות כי הצרות ויסורין מכפרין כמ״ש הגלות מכפר.

78) שולחן ערוך, אורח חיים תכח:ח

מי״ז בתמוז ואילך מפטירין ג׳ דפורענותא ז׳ דנחמתא.

79) דברים יב:יח, טז:יא, כז:ז

כִּי אִם-לִפְנֵי ד׳ אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ד׳ אֱלֹקֶיךָ בּוֹ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ד׳ אֱלֹקֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ׃

וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ד׳ אֱלֹקֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ד׳ אֱלֹקֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם׃

וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָּׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ד׳ אֱלֹקֶיךָ׃

80) תענית כו: ופירוש המאירי על תענית לא.
אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים ואמר שהיו נוהגים לשמוח שמחה יתירה יתר מכל שאר הימים טובים באלו שני הימים והם ט״ו באב ויום הכפורים...

81) ספר התודעה, פרק לג
ולפי שאסור לשמוח בימים אלה - אסור לעשות שום דבר המביא לידי שמחה, ולכן אין עוסקים בבנין של שמחה כגון בנין בית חתנות, או ציור וכיור וסיוד לדירתו. וכן אין נוטעים נטיעה של שמחה כגון אילנות העשויים לצל או לריח. וכן אסור כל בנין שאין צריך לו לדירתו רק שעושים אותו להרחבה בלבד. אבל אם אין לו בית דירה, מותר לבנות:

82) מדרש זוטא איכה א:כח, פסיקתא רבתי כח:ד
עתיד הקב״ה להפוך תשעה באב לשמחה, שנאמר כה אמר ה׳ צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (זכריה ח׳ י״ט)
אמרו משום אביי אין שמחה בא אלא בתשעה באב, לפי שקבעו אבל בזמן הזה, ועתיד לפני הקדוש ברוך הוא לעשותו יום טוב שנאמר והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם (ירמיה ל״א י״ג).